

XVIII. TÜRK TARİH KONGRESİ

1-5 EKİM 2018 / ANKARA

KONGREYE SUNULAN BİLDİRİLER

X. CİLT

TÜRK DÜNYASI TARİHİ

TÜRK TARİH KURUMU

XVIII. TÜRK TARİH KONGRESİ
X. CİLT

TÜRK DÜNYASI TARİHİ

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
T Ü R K T A R İ H K U R U M U Y A Y I N L A R I
VIII. Dizi - Sayı: 35^k

XVIII. TÜRK TARİH KONGRESİ

Ankara: 1-5 Eylül 2018

KONGREYE SUNULAN BİLDİRİLER

X. CİLT

TÜRK DÜNYASI TARİHİ

Hazırlayanlar

Semiha NURDAN – Muhammed ÖZLER

ANKARA, 2022

Atatürk Kùltür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yönetim Kurulunun 28.01.2022 tarihli ve 834/20 sayılı kararı gereği e-kitap olarak yayımlanmıştır.

e-ISBN: 978-975-17-5111-9 (tk.)
978-975-17-5121-8 (10.c)

Baskı

Kuban Matbaacılık Yayıncılık
İvedik Organize San. Matbaacılar Sitesi
1514. Cadde No: 20 06190 İVOGSAN - ANKARA
Tel: 0 312 395 20 70 Faks: 0312 395 37 23
Sertifika No: 47331

XVIII. TÜRK TARİH KONGRESİ

Cumhurbaşkanı

Sayın RECEP TAYYİP ERDOĞAN'ın

Koruyucu Başkanlığında

Türk Tarih Kurumu tarafından düzenlenmiştir.

XVIII. TÜRK TARİH KONGRESİ

KOMİTE BAŞKANI

Refik TURAN

HAZIRLIK KOMİTESİ

Refik TURAN	Güray KIRPIK
Birsel KÜÇÜKSİPAHIOĞLU	Abdurrahman UZUNASLAN
M. Ali ÇAKMAK	Zeki ERASLAN
Nagehan ÜSTÜNDAĞ	Şengül DEMİREL
Birkan SOYKAN	Selin Adile EREN
Uğur Cenk Deniz İMAMOĞLU	Uğur ÖZÇELİK
Semiha NURDAN	

YAYIN KOMİTESİ

Birol ÇETİN	Hüseyin Murat YÜCEL
Ahmet KILINÇ	Semiha NURDAN
Muhammed ÖZLER	

TASHİH KOMİTESİ

Semiha NURDAN	Muhammed ÖZLER
Elif AYDINBAŞ	Mehmet Ali ÖZKAN
Gökhan KOÇ	Sevilay DEMİREZEN
Hande Yaren KARACABEY	Ceyda UÇAR
Sevcan TATAR	Kübra GÜNEY
Selma EFELER GÜMÜŞKAYA	Işıl Tuana AKGÜL
Şengül TOUMPAN	Abdülkadir BİNİCİ
Sadiye İLHAN	İzzettin KAYA
İbrahim ULUSAN	Kadir DEMİREL
Ahmet Emin VARILCI	Haşim KOÇ

İÇİNDEKİLER

BU CİLTTE BİLDİRİSİ OLANLARIN ALFABETİK LİSTESİ	XI
SUNUŞ	XV

SEKSİYON XX

TÜRK DÜNYASI TARİHİ

ABDULVAHAP KARA: <i>Kazakistan'ın Latin Alfabesine Geçiş Süreci ve Türk Dünyasında Alfabe Birliği</i>	1
ADALET ŞERİF OĞLU TAHİRZADE: <i>Azerbaycan Cumhuriyeti (1918-1920) Diplomatlarının Türkiye'den Gönderdiği Mektuplar ve Belgeler</i>	13
AGİL ŞAHMURADOV: <i>Rusya Federasyonunun Kuzey Kafkasya Bölgesindeki Türk Halklarının Durumu</i>	29
AHMAD GULİYEV: <i>The Significance of the Number 'Nine' for the States and Societies in the Early Modern Turkic Empires</i>	39
ALİ RIZA YAĞLI: <i>Hülâgû Han'dan Emîr Timur'a Anadolu Tatarları</i>	55
ALTAY TAYFUN ÖZCAN: <i>Karolenj Sarayındaki Rus Elçilerinin Kağanı: Rus Kağanı mı Hazar Kağanı mı?</i>	81
ARZU MEMMEDOVA: <i>Erken Ortaçağ'da Güney Kafkasya'nın Türk Toplumu veya Güney Kafkasya'nın Erken Ortaçağ Tarihine Yeni Bir Bakış</i>	97
AYHAN PALA: <i>Oğuzların Peçenek Boyunun Menşei</i>	117
AYŞEGÜL KUŞ: <i>Bir Fransız Gezginin Kaleminden Kırım Tatarları: Nogaylar</i>	129
AZAD RZAYEV - SABİRA NEMATZADE: <i>Sovyetler Birliğinde İlk İdeoloji Tedris Müessesesi Kızıl Profesörler Enstitüsü'nün Türksöylü Müdavimleri</i>	151
BAKHTİYOR A. ALİMDJANOV: <i>The Activities of the Brothers Nobel in the Fergana Valley (1910-1917)</i>	163
BAYİM ABDULLA: <i>19. Yüzyılın Sonu 20. Yüzyılın Başlarında Kafkasya'da Millî Kimliğin Oluşumunda Kafkasya Aydınları</i>	171

BEHMEN ALİYEV: <i>Azerbaycan'ın Gazah-Ağstafa Bölgesinde Mezar Taşları Üstündeki At Motifleri</i>	185
BİLAL KOÇ: <i>Cengiz Hân ile Celâleddin Harzemşâh Çekişmesinde Delhi Türk Sultanı Şemseddin İltutmuş'un Rolü</i>	203
BURCU TUGAY: <i>Sorunlu Türk Bölgelerine Yönelik Türk Dış Politikası: Uygur, Ahıska Türkleri ve Kırm Türkleri Örnekleri</i>	223
BÜLENT OKAY: <i>Türk Tarihi ile İlgili Bir Değerlendirme</i>	243
DİLİARA USMANOVA: <i>Rusyalı Türk-Tatar Göçmenler Tarafından 1930'lu Yıllarda Çıkarılan Basının Tarihi ve Sosyokültürel Kaynak Değeri: Yana Milli Yol ve Yana Japon Muhbiri</i>	269
DİLNOZA JAMOLOVA: <i>Buhara Gençlerinin Türkiye'deki Toplamları</i>	281
EGEMEN ÇAĞRI MIZRAK: <i>Bronz Çağı Tarım Havzası Mumyaları ve Demir Çağı Pazırık Sakalarının Kökenleri</i>	295
FAİK ELEKBERLİ: <i>XX. Yüzyılın Başlarında Türk Dünyasında Türkçülükle İlgili İki Farklı "Üçlü" Düstur</i>	323
GAMZAT ATAYEV - MAGOMEDKHAN MAGOMEDKHANOV: <i>Avar - Oğuz Contacts</i>	343
GÜLNARA GOCA MEMMEDLİ: <i>Günümüz Gürcistan'da Türk Dilli Okullar (Azerbaycan Ağzı)</i>	351
HACALİ NECEOĞLU: <i>Hosrov Bey Sultanov ve Onun Kafkas'ın Kurtuluşu Raporu</i>	361
HAYRETTİN İHSAN ERKOÇ: <i>Eski Türk Devletlerinde Kağan ve Han Unvanları</i>	379
HİKMET ZEKİ KAPCI: <i>Buhara Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve Türkistan Milli Kurultayı Başkanlık Divanı Üyesi Osman Kocaoğlu'nun Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü ile İlgili Mektubu</i>	403
HOKUMA ABBASOVA: <i>The Great Britain's Azerbaijan Policy During the Years 1917-1920</i>	411
HÜLYA TAFLI DÜZGÜN: <i>Anadolu'dan İngiltere'ye: Malazgirt Savaşı Sonrasındaki Batı Kaynaklı Elyazmalarında ve Orta Çağ İngilteresi'nde Yazılan Metinlerde Türk Algısı</i>	425

İRRADE MEMMEDOVA: <i>Rus Askerî Kaynaklarına Göre 18. Yüzyılın İkinci Yarısı - 19. Yüzyılın Başlarında Güney Kafkasya'da Türk Ahalî</i>	449
İSABAEVA NAZGUL AKYLBEKOVNA: <i>Kırgızistan'da Rus Çarlığı'nın Yayılmacılık Politikası</i>	475
İSMET ZAATOV: <i>Hunların Kırm'daki Yerleşim, Tarih ve Sanatları Üzerine</i>	483
KARJUBAY SARTKOJAULI: <i>Hsiung-nu İmparatorluğunun Aktüel Meseleleri</i>	501
KEMAL ÖZDEN: <i>Azerbaycan Lejyonu ve Abdürrahman Fatalibeyli'nin Faaliyetleri (1942-1954)</i>	519
KONURALP ERCİLASON: <i>Türk Tarihinde Çince Kaynaklar Nasıl Kullanılmalı?</i>	543
MEHMET YAHYA ÇİÇEKLİ: <i>Bağımsız Türk Devletleri Arasında Meclisler Arası Çok Taraflı İşbirliğinin Son On Yılı: Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA)</i>	555
MUHAMMED BİLAL ÇELİK: <i>Buhara Hanlığı'nda Merkezî Yönetimin Güçlendirilmesi İçin Atılan Adımlar (1557-1583)</i>	565
MÜBARİZ SÜLEYMANLI: <i>Balkan ve I. Dünya Savaşı Dönemlerinde Azerbaycan Türklerinin Anadolu'ya Kardeşlik Yardımları</i>	583
OKTAY ÖZGÜL: <i>Urartu'nun Kuzey ve Kuzeydoğusundaki Kimmer-İskit Varlığına Dair Yeni Görüşler</i>	607
OSMAN KARATAY: <i>Göktürk Çağı Türk Nüfusu Üzerine Düşünceler</i>	625
REŞAT MUSTAFA: <i>Hazarlar'ın Güney Sınırı</i>	645
RIFAT İLHAN ÇELİK: <i>Oğuznamelerde Oğuz Teşkilatlanması ile İlgili Bilgiler</i>	663
SAMARBEK SIRGABAYEV: <i>Kırgızistan'da Düünden Bugüne Sosyoloji Tarihinin Gelişim Süreçleri</i>	673
SELDA KAYA KILIÇ: <i>Arşiv Belgelerine Göre 1917 Rus Devrimi'nin Azerbaycan Üzerindeki Etkileri</i>	683
SEMA GÖKENÇ GÜLEZ: <i>İpek Yolu'nun Öncüsü Zhang Qian'in Batı Bölgesi Seyahati ve Hun-Çin İlişkilerine Etkileri</i>	721

ŞAHİN DOĞAN: <i>Çarlık Rusya Kanunnamelerinin Türk Tarihi Açısından Değerlendirilmesi</i>	743
ŞENGÜL DEMİREL: <i>Hint Kutsal Metinleri Vedalarda Bozkır İzleri</i>	759
ŞÜKRÜ AKTAŞ: <i>Çin Kaynaklarına Göre Asya Hun Devletinin Yıkılması Sonrası Geri Kalan Hun (Xiong Nu) Tebaası ve Xianbei (Şiyenbei- Siyen pi) İlişkileri</i>	775
TANER ZORBAY: <i>Unutulmuş Bir Sorun: Keşmir Meselesi ve Bölgesel Dengeler</i> ..	793
TOFİQ NECEFLİ: <i>Akkoyunlu - Memluk Devleti İlişkileri</i>	805
TURAL AHMADOV: <i>Modus Vivendi: Jewish Minority Within Muslim Majority</i>	825
ÜÇLER BULDUK: <i>Arşiv Belgelerine Göre Kazak-Kırgız Boy Beylerinin Rus İşgal Yönetimine Sundukları Arzlar/Mektuplar ve Düşündükleri</i>	835
ÜMİD NİAYEŞ: <i>İran Azerbaycanı'nda Türkçülük Akımı ve Osmanlı Etkisi (1900-1925)</i>	855
VARİS ÇAKAN: <i>Türkistan'da Medrese Eğitimi ve Medreselerin Türk Eğitim Tarihindeki Yeri</i>	875
ZUHRA ALTIMIŞOVA: <i>Kırgızistan'da Sovyet Repressiya Siyaseti (1917-1953)</i>	891

**BU CİLTTE BİLDİRİSİ OLANLARIN
ALFABETİK LİSTESİ**

**SEKSİYON XX
TÜRK DÜNYASI TARİHİ**

ABDULVAHAP KARA	1
ADALET ŞERİF OĞLU TAHİRZADE	13
AGİL ŞAHMURADOV	29
AHMAD GULİYEV	39
ALİ RIZA YAĞLI	55
ALTAY TAYFUN ÖZCAN	81
ARZU MEMMEDOVA	97
AYHAN PALA	117
AYŞEGÜL KUŞ	129
AZAD RZAYEV - SABİRA NEMATZADE	151
BAKHTİYOR A. ALİMDJANOV	163
BAYİM ABDULLA	171
BEHMEN ALİYEV	185
BİLAL KOÇ	203
BURCU TUGAY	223
BÜLENT OKAY	243
DİLİARA USMANOVA	269
DİLNOZA JAMOLOVA	281
EGEMEN ÇAĞRI MIZRAK	295
FAİK ELEKBERLİ	323
GAMZAT ATAYEV - MAGOMEDKHAN MAGOMEDKHANOV	343

GÜLNARA GOCA MEMMEDLİ.....	351
HACALİ NECEOĞLU.....	361
HAYRETTİN İHSAN ERKOÇ.....	379
HİKMET ZEKİ KAPCI.....	403
HOKUMA ABBASOVA.....	411
HÜLYA TAFLI DÜZGÜN.....	425
İRADE MEMMEDOVA.....	449
İSABAEVA NAZGUL AKYLBEKOVNA.....	475
İSMET ZAATOV.....	483
KARJAUBAY SARTKOJAULI.....	501
KEMAL ÖZDEN.....	519
KONURALP ERCİLASUN.....	543
MEHMET YAHYA ÇİÇEKLİ.....	555
MUHAMMED BİLAL ÇELİK.....	565
MÜBARİZ SÜLEYMANLI.....	583
OKTAY ÖZGÜL.....	607
OSMAN KARATAY.....	625
REŞAT MUSTAFA.....	645
RIFAT İLHAN ÇELİK.....	663
SAMARBEK SIRGABAYEV.....	673
SELDA KAYA KILIÇ.....	683
SEMA GÖKENÇ GÜLEZ.....	721
ŞAHİN DOĞAN.....	743
ŞENGÜL DEMİREL.....	759
ŞÜKRÜ AKTAŞ.....	775

TANER ZORBAY.....	793
TOFIQ NECEFLİ.....	805
TURAL AHMADOV	825
ÜÇLER BULDUK.....	835
ÜMİD NİAYEŞ	855
VARİS ÇAKAN	875
ZUHRA ALTIMIŞOVA.....	891

SUNUŞ

“Türk ve Türkiye tarihini çağdaş, sosyal bilim anlayışıyla araştırmak ve yaymak; bu alandaki araştırmaları desteklemek ve toplumdaki tarih bilincini geliştirmek” misyonu çerçevesinde faaliyetlerini yürüten Türk Tarih Kurumu, milli bir tarihsel kimliğin oluşmasında geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemli bir rol üstlenmiş bulunmaktadır.

Dünyayı hâkimiyeti altına alan küreselleşme süreci, köklü milli ve manevi değerleri olmayan veya bunları gereği gibi koruyamayan kültürleri yok ederek milletleri öz kültürlerinden uzaklaştırabilmektedir. Gerek dünyada gerekse bulunduğumuz coğrafyada yaşanan olaylara bakıldığında tarih ve millî kültür bilincine sahip, geçmişten ders çıkarmayı bilen milletlerin her türlü zorluğa karşı kendi varlıklarını korudukları görülecektir. Bu nedenle Türk Tarih Kurumunun insanlığa, tarihe ve geleceğe karşı görev ve sorumlulukları oldukça önemlidir. Bu bağlamda, Kurumumuzun görev ve sorumluluklarında biri de yeni bulguları ve bilimsel konuları tartışmak üzere toplantılar, kongreler düzenlemektir. Bu toplantı ve kongrelerin en önemlisi Türk Tarih Kongreleridir. Dünyada kendi alanında en saygın kongreler arasında yer alan Türk Tarih Kongrelerinin ilki Atatürk’ün direktifiyle 2-11 Temmuz 1932’de yeni Türk tarih tezinin ve tarih eğitiminde izlenecek yolun öğretmenlere anlatılması amacıyla toplanmış, daha sonra uluslararası nitelik kazanmıştır. Türk Tarih Kongreleri, Türk tarihi ile Türkiye tarihinin önemli olaylarının aydınlatılmasına büyük katkılar sağlamış, ülkeler ve insanlar arasındaki kültürel bağların kurulmasına ve geliştirilmesine de olumlu hizmetlerde bulunmuştur.

Türk ve Türkiye tarihi üzerindeki araştırmalara ve Tarih Kongrelerine gösterilen ilgi o zamandan beri giderek artmıştır. Cumhurbaşkanlarımızın himayetlerinde bugüne kadar sürdürülen Tarih Kongrelerinin XVIII’incisine yurtiçi ve yurtdışından yaklaşık 800 bilim insanı katılmıştır.

1-5 Ekim 2018 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilen XVIII. Türk Tarih Kongresi; *Selçuklu Tarihi ve Medeniyeti, Osmanlı Tarihi ve Medeniyeti, Türk Dünyası Tarihi, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Kültür ve Medeniyetler Tarihi, Din ve Mezhepler Tarihi, Roma ve Bizans Tarihi ve Medeniyeti, Bilim ve Teknoloji Tarihi, Askerî Tarih, Ayaklanmalar, İsyanlar, Darbeler ve İhtilaller Tarihi, Türk-Ermeni İlişkileri, Tarihçilik, Tarihi Coğrafya, Tarih, Şehir ve Mimari, Göç ve İskân, Türk Dili ve Edebiyatı Tarihi, İktisat Tarihi, Hukuk ve Diplomasi, Arkeoloji, Sanat Tarihi, Vakıflar Tarihi, Hatıralar, Biyografiler, Otobiyografiler* başlıkları altında icra edilmiştir. Bilim insanları ve araştırmacılar, zikredilen konu başlıkları çerçevesinde Türk tarihinin farklı dönem ve alanlarını ele almıştır. Kongrede sunulan tebliğlerin önemli bir kısmını içeren elinizdeki bu eser Türk tarihi hakkında kapsamlı metinler içermektedir.

Bildiri kitabı hazırlanırken kongre program kitapçığındaki konu başlıklarına göre kitabın içindekiler dizini hazırlanmış ve bildiriler on iki ciltte toplanmıştır. Kongre sırasında yoğun bir ilgi gören tebliğlerin bir yayın hâline getirilmesiyle daha geniş kitlelere ulaştırılması umulmaktadır.

Prof. Dr. Birol ÇETİN
Türk Tarih Kurumu Başkanı
Ankara, 2022